

10. SINIF 9. ÜNİTE: GEZİ YAZISI

Seyahatname

- Seyahatnameler insanla ilgili olan her şeyi kapsayan genel yazılardır.
- Türk edebiyatındaki en önemli “Seyahatname” örneği **Evliya Çelebi** tarafından yazılmıştır.

Evliya Çelebi'nin Yazdığı “Seyahatname”nin Özellikleri

1. Divan nesrinde görülen kurallara bağlı kalmadan oluşturulmuştur.
2. Daha çok günlük konuşma dili tercih edilmiş olup akıcı ve sürükleyici bir dil kullanılmıştır.
3. Evliya Çelebi bu eserinde gezip gördüğü yerleri yorumlarını da katarak anlatmıştır.
4. Bu eserde anlatım geçmişle gelecek, şimdi ki zamanla geçmiş zaman iç içe aktarılmıştır.
5. Zamanda bir sınırlama yoktur. Çoğu olayda zaman kavramını ortadan kaldırır.
6. Bu eserin önemli özelliklerinden biri de halk deyişleri, maniler, toplumsal yaşantı, inanışlar ve daha birçok konuda kaynaklık edecek bilgilere yer vermektedir.
7. Toplumunu bütün yönleriyle, yaşam tarzıyla, diliyle, kültürüyle birlikte ele almıştır.
8. Seyahatname adlı eserin diğer önemli özelliği kültürel miras eserleri olan cami, han, hamam, klişe, manastır, kale, sur gibi değişik yapıların varlığından da bahsetmesidir.

Evliya Çelebi (1611 – 1682)

Bir rüya gördü ve hayatı değişti. Rüyasında gördüğü Peygamber Efendimize “Şefaat ya Resulallah” diyecekken “Seyahat ya Resulallah” diyerek kendisine seyahat nasip olmuştur.

- 17. yüzyıl Divan edebiyatının en önemli **nesir** (düzyazı) yazarlarından.

- On ciltten oluşan “**Seyahatname**” adlı eseri Türk edebiyatının en önemli gezi yazısıdır.
- Bu eserde İstanbul’dan başlayarak, Anadolu, Kafkaslar, Rumeli, Suriye, İran, Avusturya, Balkanlar, Mısır, Rusya gibi diyarları tek tek dolaşmıştır.
- Eserinde gezdiği yerlerin din, inanış, tarih, coğrafya, kültür, yaşam biçimi, giyim tarzları, oluşturdukları mimari eserler ve çeşitli yapılar hakkında bilgiler vermiştir.
- **Türk edebiyatı açısından** önemli olan mani, türkü halk hikâyeleri, masal, halk oyunları gibi türlerinde örneklerini eserine almıştır.
- Bu eserde abartmalara ve esprili bir dile başvurmuş, sürükleyici bir dil kullanmıştır.
- Eserin ilgi çekici hale gelmesi için hikâye tekniğini (**röportaj tekniğini**) kullanmıştır.

Gezi Yazısı

Bir gezginin yurt içinde ya da yurt dışında gezip gördüğü yerlerin tarihi ve doğal güzelliklerini, insanların yaşantılarını, adet ve göreneklerini ilgi çekici bir şekilde okuyucuda görme isteği uyandıracak biçimde kaleme alınarak anlatılmasına **gezi yazısı** denir.

Gezi Yazısının Özellikleri

- **Gezi yazıları** gerçek olaylardan hareketle yazılır, kurgulanmış metin değildir.
- Gezilen yerler bütün ayrıntılarıyla okuyucuya aktarılır ve ilginç ayrıntılar sunulur.
- **Bu yazıların amacı**; okuyucuda merak duygusu uyandırmak ve gezip görme isteği oluşturmaktır.
- Gezi yazıları tarih, coğrafya, toplum bilim gibi alanlar için de bir **belge niteliği taşır**.
- Gezilen yerlerin ilgi çekici yönleri (tarihi, coğrafi, doğal ve kültürel yerleri) belirgin bir şekilde anlatılır.
- Her yönüyle aktarılan yerler güncel olaylar ve yaşantılarla birleştirilerek **edebi bir dil** kullanılarak aktarılır.
- Bu yazılarda, bölgedeki insanların düşünce yapıları, dil, din ve inançları okuyucuya aktarılır.
- Gezi yazılarında gezilen yerin daha iyi anlaşılması için diğer yerlerle **karşılaştırma** yapılarak sunulur.
- Gezi yazılarında sunulan bilgiler gerçekçi olmalı, gözlemlere dayalı olmalı ve **tarafsız bir şekilde aktarılmalıdır**.

- Gezi yazılarında genellikle **kronolojik bir zaman** dilimi takip edilir.
- Gezi yazıları yazarın kişisel fikirlerini de içerdiği için belge niteliği taşımaz.
- Gezi yazılarında öyküleyici, betimleyici ve açıklayıcı anlatımlara sıkça yer verilir. Bazen de karşılaştırma, tanık gösterme ve örnekleme gibi türlerden de yararlanılabilir.
- Gezi yazıları **I. Tekil Şahıs (ben)** ağzından aktarılır.
- Gezi yazılarında anlatım fotoğraflarla desteklenmeli, metin okunduğunda okuyucu kendini oraya girmiş gibi hissetmelidir.

Reşat Nuri Güntekin (1889 – 1956)

- “**Çalığışu**” romanıyla tanınan sanatçı İstanbul’da doğmuştur.
- Eserlerinde Anadolu’daki sosyal yaşamı son derece başarılı bir şekilde ele almıştır.
- Anadolu’nun birçok yerini gezmiş ve Anadolu’nun günlük yaşamını, insanlarını başarılı bir şekilde aktarmıştır.
- Romanlarında yurt ve toplum gerçeklerini, yanlış inanışları, töreleri realist bir şekilde anlatmıştır.
- Roman, hikâye, tiyatro, gezi yazısı türünde birçok eser kaleme almıştır.

Çalığışu: Yazarın en bilinen romanıdır. Aşk konusunun işlendiği bu romanda yazar, Anadolu’daki sosyal hayatı “**Feride**” adındaki bir öğretmen vasıtasıyla aktarmaya çalışmıştır.

Anadolu Notları: Yazarın gezi türünde kaleme aldığı bu eserde yazar, sade bir dil anlayışıyla Anadolu’nun sosyal ve kültürel özelliklerini, insanlarını başarılı bir gözlemlerle aktarmıştır.

Önemli Eserleri:

Roman: Çalığışu, Gizli El, Damga, Akşam Güneşi, Bir Kadın Düşmanı, Yeşil Gece, Yaprak Dökümü, Acımak, Miskinler Tekkesi

Hikâye: Tanrı Misafiri, Sönmüş Yıldızlar, Eski Ahbap, Gençlik ve Güzellik

Tiyatro: Hançer, Eski Rüya, Ümidin Güneşi, Taş Parçası, Hülleci, Bir Köy Hocası, Babür Şah’ın Seccadesi,

Gezi Yazısı: Anadolu Notları I-II

Deneme: Dair

Türk Edebiyatında Gezi Yazısı

- Türk edebiyatında gezi yazısı türünün ilk örnekleri özellikle keşif, ticaret, savaş gibi nedenlerle değişik yerlere gitmek zorunda kalan insanlar tarafından oluşturulmuş eserlerdir.
- Türk edebiyatında **Gıyaseddin Nakkaş’ın** yazdığı “Acaib’ül Letaif ve Ali Ekber Hatai tarafından yazılan “**Hıtâînâme**” seyahatname örneği olarak görülür.

Divan Edebiyatında Gezi Yazısı (Seyahatname)

- Divan edebiyatında gezi türünde yazılan eserlere “**seyahatname**” denmekteydi.
- İlk gezi yazısı örneği ise 16. yüzyılda **Seydi Ali Reis** tarafından yazılan “**Miratü’l Memalik**” adlı eserdir.
- Evliya Çelebi tarafından 17. yüzyılda yazılan ve Dünyaca meşhur bir gezi yazısı olan “**Seyahatname**” ise bu türün en kapsamlı eseridir.
- Ayrıca **Piri Reis** tarafında yazılan “**Bahriye**” adlı eser hem coğrafya hem de gezi yazısına örnek oluşturur. Bu eser **Akdeniz seyahatnamesi** olarak adlandırılmıştır.

Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatında Gezi Yazısı

Tanzimat Dönemi’nde Gezi Yazısı

Bu dönemde yeni yeni gelişmeye başlayan bu türün **Batılı ilk örnekleri** verilmeye çalışılmıştır.

Ahmet Mithat Efendi: **Avrupa’da Bir Cevelan**
Direktör Ali Bey: **Seyahat Jurnalı**

Servetifünun Dönemi’nde Gezi Yazısı

Bu dönem özellikle yönünü tamamen Batı’ya çevirmesi açısından önemli değişikliklerin yaşandığı ve Divan edebiyatı anlayışının izlerinin ortadan kaldırılmaya çalışıldığı bir dönemdir.

Cenap Şahabettin: Afâk-ı Irak, Avrupa Mektupları, Hac Yolunda

Fecr-i Ati Dönemi'nde Gezi Yazısı

Bu dönem sürekliliği olmayan ve kısa zamanda kapanan bir dönemdir.

Ahmet Haşim: Frankfurt Seyahatnamesi

Milli Edebiyat Dönemi'nde Gezi Yazısı

Milli Edebiyat Dönemi ile birlikte dilde millileşme ve Anadolu'ya yönelişle birlikte yazarlar yönünü Anadolu ve Anadolu insanına çevirmiştir. Bu dönemdeki gezi yazıları da bu açıdan son derece önemlidir.

Reşat Nuri Güntekin: **Anadolu Notları**, Tuna'dan Batıya
Bedri Rahmi Eyüboğlu: **Canım Anadolu**

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Gezi Yazısı

Bu dönemde diğer türlerde olduğu gibi hem içerik açısından önemli eserler kaleme alınmış hem de gezi türündeki eserlerin sayısında çok hızlı bir artış yaşanmıştır.

- **Falih Rıfkı Atay:** Denizaşırı, Taymis Kıyıları, Bizim Akdeniz, Tuna Kıyıları, Hind, Yolcu Defteri, Gezerek Gördüklerim
- **Saik Sabri Duran:** İstanbul'dan Londra'ya Şileple Yolculuk, Akdeniz'de Bir Yaz Gezintisi
- **Şükufe Nihal:** Finlandiya
- **Sadri Ertem:** Bir Vagon Penceresinden, Ankara-Bükreş
- **Hikmet Birand:** Anadolu Manzaraları
- **Burhan Arpad:** Gezi Günlüğü, Avusturya Günlüğü

Günümüz Yazarlarının Yazdığı Gezi Yazıları

Azra Erhat: Mavi Anadolu
Haldun Taner: Düşsem Yollara Yollara

Falih Rıfkı Atay (1894 – 1971)

- İstanbul'da doğmuş, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitirmiş ve arkadaşlarıyla çıkardığı "**Tanin**" gazetesinde Milli Mücadele'yi desteklemiştir.
- Kurtuluş Savaşı'ndan sonra milletvekilliği yapan yazar; Milliyet, Ulus, Hâkimiyeti Milliye gibi gazetelerde başyazarlık görevinde bulunmuştur.

- **Atatürk inkılaplarını** savunan yazılar kaleme alan yazar, sade bir dille canlı bir anlatım özelliğini birleştirerek halkın anlayabileceği bir dil kullanmıştır.
- Köşe yazısı, makale, gezi yazısı, söyleşi ve anı türünde son derece önemli eserler kaleme almıştır.

Önemli Eserleri

Anı: Zeytinadağı, Çankaya, Atatürk'ün Hatıraları, Atatürk Ne İdi, Atatürk'ün Bana Anlattıkları, Mustafa Kemal'in Mütareke Yılları, Ateş ve Güneş,

Gezi Yazısı: Kemalist Tiran, Deniz Aşırı, Bizim Akdeniz, Taymis Kıyıları, Kıyıları, Hind, Yolcu Defteri, Gezerek Gördüklerim, Kaybolmuş Makedonya

İnceleme: Başveren İnkılapçı, Atatürkçülük Nedir, Londra Konferansı

Fıkra: Eski Saat, Niçin Kurtulmamak, Pazar Konuşmaları, İnanç, Çile

Tüm ders notları için QR kodu okutabilirsiniz.

www.edebiyatokulu.com

Türk Dili ve Edebiyatı Kaynak Sitesi

